

Södertäljemodellen – livsmedelsberedskap som väg till ett lokalt, hållbart matsystem

Sofi Håkansson

Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Program: Samhällsutveckling – landsbygd

Uppsala 2026

Södertäljemodellen – livsmedelsberedskap som väg till ett lokalt, hållbart matsystem

The Södertälje Model – food preparedness as a way to a local, sustainable food system

Sofi Håkansson

Handledare:	Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator:	Patrik Cras, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod:	EX0888
Program/utbildning:	Samhällsutveckling - landsbygd
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Omslagsbild:	Foto av Sofi Håkansson
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Livsmedelsberedskap, matsystem, resiliens, robusthet, redundans, lokalekonomi, privat-offentlig samverkan, socialt kapital

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Det försämrade säkerhetspolitiska världsläget har inneburit ökat fokus på beredskap i Sverige. Kommuners ansvar för krisberedskap har lett till att man i Södertälje kommun slutit ett upphandlingsavtal för livsmedelsberedskap, som har kommit att kallas Södertäljemodellen. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur en kommuns uppdrag med att bygga upp livsmedelsberedskap kan vara en väg till att främja ett lokalt och hållbart matsystem. För att förstå hur vägen dit kan se ut, samt vilka effekter en viss strategi har för det lokala matsystemet, har jag valt att studera Södertäljemodellen.

Studien undersöker vad Södertäljemodellen innebär, hur privat-offentlig samverkan mellan kommunen och primärproducenterna har bidragit till avtalets utformning och hur samverkan är integrerat i dess genomförande. Vidare undersöks vilka förutsättningar som har funnits i Södertälje som har bidragit till att avtalet kunnat komma till stånd och huruvida Södertäljemodellen är generaliserbar och skulle kunna kopieras av andra kommuner. Slutligen undersöks vilka effekter Södertälje kommuns upphandlingsavtal har för det lokala matsystemet och vilka spridningseffekter och effekter på längre sikt det kan få.

Semistrukturerade intervjuer har genomförts för att samla in empiri. Studien lutar sig mot teorier om lokalekonomi, privat-offentlig samverkan och socialt kapital och en litteraturgenomgång har gjorts inriktad på dessa teorier.

Resultaten visar att Södertäljemodellen främjar ett lokalt, hållbart matsystem. Det har förelegat gynnsamma förutsättningar i Södertälje, med kommundelen Järna som motor, för avtalets tillblivelse. Genom flera exempel visar studien hur avtalet redan gett positiva effekter för det lokala matsystemet. De gynnsamma förutsättningarna i Södertälje kommun och det faktum att andra kommuner inte kommit lika långt i förberedelser innebär att det finns utmaningar i att överföra modellen till andra kommuner.

Abstract

The deteriorating global security environment has led to increased attention to preparedness in Sweden. Municipal responsibilities for crisis preparedness have resulted in Södertälje Municipality entering into a public procurement agreement for food contingency planning, which has come to be known as the Södertälje Model.

The aim of this thesis is to examine how a municipality's mandate to build food preparedness can serve as a pathway to promoting a local and sustainable food system. To understand how such a pathway may unfold, as well as the effects a given strategy may have on the local food system, the Södertälje Model has been selected as a case study.

The study investigates what the Södertälje Model entails, how public-private collaboration between the municipality and primary producers has contributed to the design of the agreement,

and how such collaboration is integrated into its implementation. Furthermore, it examines the conditions in Södertälje that have enabled the agreement to materialize and assesses whether the Södertälje Model is generalizable and could be replicated by other municipalities. Finally, the study analyzes the effects of Södertälje Municipality's procurement agreement on the local food system, as well as its potential spillover effects and longer-term impacts.

Empirical data were collected through semi-structured interviews. The study draws on theories of local economy, public-private collaboration, and social capital, and includes a literature review focused on these theoretical perspectives.

The findings indicate that the Södertälje Model promotes a local and sustainable food system. Favorable conditions have existed in Södertälje—particularly with the municipal district of Järna acting as a driving force—for the establishment of the agreement. Through several examples, the study demonstrates how the procurement agreement has already generated positive effects for the local food system. However, the advantageous conditions in Södertälje and the fact that other municipalities have not progressed as far in their preparations present challenges for transferring the model to other contexts.

Keywords: Food preparedness, food systems, resilience, robustness, redundancy, local economy, public-private collaboration, social capital.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	7
1.2	Kommuners ansvar för livsmedelsberedskap	7
1.3	Livsmedelsberedskapens återaktualisering	8
1.4	Livsmedelsförsörjningen i Södertälje kommun, organisation och ansvar	8
1.5	Södertäljemodellen	8
2.	Syfte och frågeställningar	10
3.	Teori och centrala begrepp	11
3.1	Centrala begrepp	11
3.2	Lokalekonomi och dess olika värden	12
3.3	Privat-offentlig samverkan	12
3.4	Socialt kapital	13
4.	Metod	14
4.1	Intervjuer, tidigare forskning och policydokument	14
4.2	Etiska överväganden	14
4.3	Positionering	15
4.4	Avgränsning	15
4.5	AI-användning	15
5.	Genomgång av litteratur, tidigare forskning och policydokument	16
5.1	Värdet av en livsmedelsförsörjningsstrategi	16
5.2	Aspekter av livsmedelspolicies i Södertälje och andra kommuner i Sörmland	16
5.3	Hur livsmedelsberedskap och hållbarhet hänger ihop	17
5.4	Nationella policydokument som berör livsmedelsberedskap	17
6.	Resultat och analys	18
6.1	Södertäljemodellen – vad innebär det?	18
6.1.1	Beredskap som tjänst	18
6.1.2	Privat-offentlig samverkan ger robusthet och leveranssäkerhet	19
6.1.3	Ekologisk produktion	20
6.1.4	Lokal produktion	20
6.1.5	Lönsamma företag	21
6.1.6	Force majeure	22
6.2	Förutsättningarna som lade grunden för avtalet	22
6.2.1	Järna och det antroposofiska arvet, gemensam värdegrund	23
6.2.2	Matlandskapet kring Södertälje – ett ekosystem av varor och tjänster	23
6.2.3	Det politiska landskapet	25
6.2.4	Samverkan mellan politiken, tjänstemän och externa projektpartners	26
6.2.5	Kommunala styrdokument	26
6.2.6	Stabil personalstyrka bland tjänstemän	26

6.2.7	Privat-offentlig samverkan i (det avgörande) förarbetet	27
6.2.8	Resultatet är tillit	28
6.3	Avtalets effekter	29
6.3.1	Effekter för det lokala matsystemet	29
6.3.2	Effekter för köken och matgästerna.....	31
6.3.3	Spridningseffekter och effekter på längre sikt	32
7.	Diskussion	34
7.1	Lokalekonomi i Södertälje	34
7.2	Socialt kapital som ger ömsesidig nytta.....	34
7.3	Fördelar med privat-offentlig samverkan	35
7.4	Generaliserbarhet - är Södertäljes situation unik?.....	35
8.	Slutsats och vidare frågor.....	37
	Referenser.....	38
	Bilaga 1: Exempel från avtalsdokumenten: Kravspecifikation torrvaror	45
	Bilaga 2: Definition av lokalt, regionalt samt storregionalt	51
	Publicering och arkivering	52

1. Inledning

1.1 Förändrat säkerhetsläge

Sedan Ryssland inledde sitt anfallskrig mot Ukraina i februari 2022 har säkerhetsläget i Sverige och Europa kraftigt försämrats. Därefter har ett antal väpnade konflikter brutit ut i olika delar av världen som påverkar Sveriges och EUs säkerhet, men också ekonomi och leveranskedjor. Till de kriser som drabbat landet de senaste åren hör även klimatrelaterade händelser och pandemin covid 19, som innebar stängda gränser för människor och varutransporter inom EU periodvis under 2020-2022. Sammantaget har detta föranlett en stor satsning på totalförsvaret i Sverige, det militära och det civila, där beredskapsfrågor är centrala. Således har även frågan om livsmedelsberedskap återaktualiserats och på nationell, regional och kommunal nivå pågår arbetet med att bygga upp livsmedelsberedskapen igen.

“Vår tids breddade och komplexa hotbild, med bl.a. ett avsevärt försämrat säkerhetspolitiskt läge, aktualiserar ånyo behovet av livsmedelsberedskap.” (SOU 2024:8)

1.2 Kommuners ansvar för livsmedelsberedskap

Enligt lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser (SFS 2006:544) har kommuner och regioner ett brett ansvar för krisberedskap och civilt försvar. I Överenskommelse om kommunernas krisberedskap 2024–2026 (MSB 2023) står att kommuner ska ta fram egna styrdokument som konkretiserar hur arbetet ska genomföras lokalt. Samtidigt föreslår betänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid* (SOU 2024:8) att kommunerna ges ett centralt ansvar för den lokala livsmedelsberedskapen, då de förutsätts ha tillgång till information om befolkningen, det lokala näringslivet och geografiska förutsättningar som påverkar livsmedelsförsörjningen inom kommunen.

I Försvarsbeslut 2025 (Försvarsdepartementet 2024) betonas att den civila beredskapen ska stärkas, särskilt livsmedelsförsörjningen vid kris och krig. Här definieras livsmedelsberedskap som en robust och fungerande försörjning i

kombination med egenberedskap hos befolkningen, med syfte både att säkra överlevnad och upprätthålla försvarsviljan.

1.3 Livsmedelsberedskapens återaktualisering

I mitten av 1990-talet avvecklades livsmedelsberedskapspolitiken i Sverige av tre skäl: kalla krigets slut gjorde att hotet om ett väpnat angrepp mot Sverige minskade, EU-inträdet 1995 ansågs leda till en säkrare utrikeshandel och det kom allmänna krav på besparingar i statsbudgeten, i efterföljande av en mer marknadsliberal samhällsstyrning (Eriksson 2018). Sedan dess säkras livsmedelsförsörjningen genom handel med livsmedel på en global marknad. 2015 togs ett försvarspolitiskt beslut där myndigheterna fick anvisningar om att återuppta planeringen av det civila försvaret. Den nya inriktningen för försvaret, kom till följd av en ny, mer spänd säkerhetspolitisk situation kring Östersjön (ibid). Perioden därefter, 2018 till idag, har präglats av en kombination av klimatrelaterade händelser, covid 19-pandemin och ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, vilket sammantaget har ökat fokus på livsmedelsberedskap i Sverige.

1.4 Livsmedelsförsörjningen i Södertälje kommun, organisation och ansvar

Södertälje kommun köper idag merparten av sina livsmedel från en av de två stora grossisterna i landet, då det bara är de som kan erbjuda de volymer av livsmedel som Södertälje behöver. Deras närmaste lagerlokal ligger 10 mil från Södertäljes kommungräns.

I Södertälje kommun har Kostenhetens chef ansvar för kommunens livsmedelsberedskap. Samma person är verksamhetschef för den kommunala projektorganisationen MatLust Utvecklingsnod, som sedan 2015 driver statligt och av EU finansierade projekt för en hållbar livsmedelsförsörjning (MatLust Utvecklingsnod 2026a). Kostchefen/verksamhetschefen och en senior rådgivare från MatLust Utvecklingsnod tillsammans med inköpsbolaget Telge inköp har varit kommunens representanter i upphandling av livsmedelsberedskap.

1.5 Södertäljemodellen

I Södertälje slöt kommunen i februari 2026 ett upphandlingsavtal för livsmedelsberedskap. Avtalet innehåller i korthet att man köper en helhetstjänst av

leverantörerna, vilka utöver varor ska tillhandahålla tjänster kopplade till samordning av leveranser, omsättning av lager och förädling av råvaror. Det ställs krav på ekologisk produktion och geografiska krav där man poängsätter leverantörens närhet till kommungränsen för produktion och lager. Avtalet omfattar än så länge ca 5 procent av de totala livsmedelsinköpen i kommunen. Planen är att skala upp avtalet till att inbegripa 30 procent av kommunens livsmedelsinköp. Modellen, som av juristerna fått namnet Södertäljemodellen, jobbades fram av ett team bestående av kommunrepresentanter (se punkt 1.4), en konsult som företrädde producenterna samt två externa jurister specialiserade på lagen om offentlig upphandling (LOU).

Avtalet har väckt stor uppmärksamhet bland svenska kommuner och verksamheter som sysslar med livsmedelsberedskap. Nyligen höll representanter för teamet ett webinarium med ca 250 deltagare, varav främst kommunanställda, från över 100 kommuner (Josephson 2026). Då återuppbyggnaden av den svenska livsmedelsberedskapen är ett högaktuellt ämne för Sverige och dess kommuner och regioner, blir det relevant att studera Södertäljes modell, hur den har uppstått och vad den får för effekter när den genomförs. Studien bidrar på så sätt med ny kunskap kring hur kommuner kan organisera sin livsmedelsberedskap och hur denna kan bidra till att främja ett lokalt, hållbart matsystem och stödja lokalekonomin.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur en kommuns uppdrag med att bygga upp livsmedelsberedskap kan vara en väg till att främja ett lokalt och hållbart matsystem. För att förstå hur vägen dit kan se ut, samt vilka effekter en viss strategi har för det lokala matsystemet, har jag valt att studera Södertäljemodellen. Frågeställningar:

- Vad innebär Södertäljemodellen?
- Hur har privat-offentlig samverkan mellan kommunen och primärproducenterna bidragit till avtalets utformning och hur är samverkan integrerat i dess genomförande?
- Vilka förutsättningar har funnits i Södertälje som har bidragit till att avtalet kunnat komma till stånd? Är Södertäljemodellen generaliserbar?
- Vilka effekter har Södertälje kommuns upphandlingsavtal för det lokala matsystemet och vilka spridningseffekter kan det få?

3. Teori och centrala begrepp

För att resonera om frågeställningarna använder jag mig av vissa begrepp samt teorier om privat-offentlig samverkan, lokalekonomi och socialt kapital.

3.1 Centrala begrepp

Några centrala begrepp som förekommer i denna studie är *matsystem*, *livsmedelssystem*, *resiliens*, *robusthet* och *redundans*.

Matsystem och *livsmedelssystem* används ofta som synonymer men har olika betoningar och förekommer i olika sammanhang. I uppsatsen är det främst matsystem jag fokuserar på.

Matsystem är ett bredare, mer holistiskt begrepp som utöver hela livsmedelskedjan från jord till bord innefattar sociala, kulturella och miljömässiga aspekter. Det används inom forskning som betonar helhetsperspektiv, t.ex. ”hållbara matsystem”, men förekommer också i politik och samhällsdebatt, ofta i en omställningsinriktad diskussion (Livsmedelsakademin 2026). Det omfattar hela spektret av aktiviteter som ingår i produktion, insamling, bearbetning, distribution, konsumtion och bortskaffande av livsmedel som har sitt ursprung i jordbruk, skogsbruk eller fiske, samt de delar av de bredare ekonomiska, samhälleliga och naturliga miljöer som de är inbäddade i (FAO 2018).

Livsmedelssystem är en mer teknisk, akademisk term som omfattar de olika aktiviteter och aktörer som är inblandade i livsmedelskedjan från produktion till konsumtion, liknande livsmedelsförsörjningen (SLU 2025a).

Resiliens är kapaciteten hos ett system att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas. Det handlar alltså både om motståndskraft och anpassningsförmåga samt om förmågan att vända chocker och störningar till möjligheter till förnyelse och innovativt tänkande (Simonsen et al. 2026). Det är ett övergripande begrepp över robusthet och redundans.

Robusthet används inom många områden, bland annat teknik, ekonomi och ekologi för att beskriva något som är stadigt, hårdigt och som tål påfrestningar väl. I Svenska Akademiens ordböcker (2026) förklaras *robust* som solid, stabil och motståndskraftig.

Redundansbegreppet innebär att ha överlappning i en funktion, att ha flera alternativ för att hantera störningar. Förekomsten av flera olika beståndsdelar som

fyller samma funktion kan fungera som försäkring i ett system, genom att låta några kompensera för förlusten av eller tillkortakommanden hos andra. I korthet kan redundans förklaras som att inte lägga alla ägg i samma korg (Simonsen et al. 2026).

3.2 Lokalekonomi och dess olika värden

Ekonomi refererar i sin ursprungliga form till hushållning med knappa resurser, vilket har varit en central fråga genom hela det moderna samhällets historia (Sandström & Syssner 2025). Inom det lokalekonomiska fältet riktas fokus mot frågor som berör samarbetets, ansvarets, sammanhangets och meningsskapandets betydelse för ekonomin. Man ifrågasätter delar av de neoklassiska ekonomiska teoriernas utgångspunkter och bygger vidare på en lång tradition av kritik mot det dominerande fokuset på ekonomisk tillväxt. Värden som social rättvisa, ekologisk hållbarhet och mänskligt välbefinnande lyfts i stället. Ekonomiska aktiviteter handlar inte bara om marknadens mekanismer eller vinstmaximering, utan också om sociala relationer och platsens unika förutsättningar. Lokalekonomiska aktörer vittnar därtill om att ekonomin fungerar på olika sätt beroende på plats och sammanhang (ibid).

I uppsatsen används det teoretiska ramverket kring lokalekonomi, såsom det formuleras i Sandström & Syssner (2025), för att undersöka hur värden som sociala relationer mellan aktörer och platsspecifika förutsättningar har påverkat och möjliggjort den beskrivna beredskapsupphandlingen. Jag tittar även på vilka effekter avtalet får för det lokala matsystemet, som är en del av den lokala ekonomin.

3.3 Privat-offentlig samverkan

Privat-offentlig samverkan (POS) definieras som partnerskap som involverar samverkan mellan privata och offentliga organisationer (Stuart, J. et al. 2021). Dessa gemensamma satsningar inbegriper långsiktiga åtaganden för att dela risk, kostnader och resurser, i strävan mot gemensamma mål. Logiken i POS är att ingen organisation skulle kunna skapa det önskade resultatet ensam. Gruppen har oftast mer information tillsammans än en enskild aktör, vilket gör det möjligt för gruppen att mer effektivt förvalta resurser och uppnå framsteg som skapar nytta (ibid).

Teorin utgör en utgångspunkt för en diskussion om de fördelar privat-offentlig samverkan innebär för parterna, både i arbetet inför att upprätta ett avtal och i själva avtalet, där risker och resurser delas mellan aktörer.

3.4 Socialt kapital

Sociologen Pierre Bourdieu myntade begreppet *socialt kapital* med vilket han avsåg hur de sociala relationer en person har, kan användas som en resurs (Bourdieu 1980). En annorlunda definition bidrog James Coleman med, som ansåg att det var själva länkarna i och mellan grupper och nätverk, snarare än individernas relationer, som utgjorde en resurs (Coleman 1990). Det skulle innebära att socialt kapital inte är knutet till individen utan att vem som helst kan få tillgång till resursen/länkarna, så länge de är med i gruppen/nätverket. Robert Putnam, som studerade demokratiseringsprocesser i Italien under 20 år, förklarade hur skillnader i medborgarinflytande mellan italienska regioner berodde på skillnader i mängden socialt kapital som fanns i ett område. Hans definition av begreppet anknöt till Coleman's:

”Socialt kapital avser egenskaper hos den sociala organiseringen, såsom nätverk, normer och tillit, som underlättar samordning och samarbete för ömsesidig nytta.” (Putnam 1993).

Enligt Forsberg et al. (2002) kan lokalt socialt kapital förstås utifrån två aspekter: dels hur starka och många länkarna är mellan lokala grupper och mellan dessa och beslutsfattare, dels vilka normer, värderingar och mål som präglar dessa relationer. Länkarna mellan grupper kan ha både positiv och negativ karaktär. Positiva länkar bygger på tillit, förtroende och gemensamma värderingar, medan brist på dessa leder till svaga eller obefintliga relationer mellan aktörerna.

I uppsatsen lutar jag mig mot Putnams definition av socialt kapital för att se hur resurser i form av gemensamma värderingar, delad helhetsbild av situationen samt tillitsbyggande aktiviteter mellan aktörer har banat väg för beredskapsupphandlingen i Södertälje kommun.

4. Metod

4.1 Intervjuer, tidigare forskning och policydokument

Studien görs i en hermeneutisk vetenskapsteoretisk tradition och är kvalitativ, i det att den lutar sig mot tolkningar och förståelse av fenomen, snarare än faktakunskap och förklaringar (Alvehus 2025). För att besvara frågeställningarna har jag behövt både teoretiskt och empiriskt material. Det empiriska materialet består av intervjuer från två kategorier av informanter. Kategorierna gjordes utifrån en uppdelning mellan beställarsidan och leverantörssidan. I dessa kategorier har jag intervjuat tre personer i varje, därtill ytterligare en person som är i en underkategori till beställarsidan, en jurist och expert på offentlig upphandling som varit med och utformat avtalet.

För att få en djupare förståelse av det jag vill undersöka har jag valt att göra semistrukturerade intervjuer, där informanterna delvis får fritt spelrum att tala om det som känns relevant och meningsfullt för dem, men också styrs av mina frågor (Alvehus et al. 2025). Frågorna har syftat till att besvara studiens frågeställningar och samla in rena fakta, men också till att koppla informanternas erfarenheter till den teori jag vill genomlysa materialet med.

Jag har satt mig in i tidigare forskning och litteratur om livsmedelsberedskap och livsmedelsförsörjningsstrategier, lokal ekonomi, socialt kapital och privat-offentlig samverkan för att identifiera centrala begrepp och teoretiska perspektiv som kan belysa empirin. Genom att få en bild av vad som redan är skrivet om temat och var det finns kunskapsluckor blir det tydligare var studien placerar sig i ett vidare forskningssammanhang.

En tredje källa till information har varit lagar, betänkanden samt offentlig sektors strategier och policydokument på nationell och kommunal nivå. De dokument som avtalet består av är offentliga på TendSign, ett digitalt system för offentlig upphandling i Sverige. De ligger även som bilagor till uppsatsen.

4.2 Etiska överväganden

För att skydda informanterna har deras identitet anonymiserats. Representanterna för beställarsidan, vilka haft olika roller i det team som formulerade upphandlingsavtalet, benämns U1, U2 och U3. Representanterna för de leverantörer som vann upphandlingen, tre primärproducenter, benämns P1, P2 och P3. Juristen benämns J.

4.3 Positionering

Positionering innebär att beskriva sin position i relation till den studie man utför, då ett antagande är att forskarens bakgrund, erfarenheter och värderingar kommer att påverka hur man tolkar sin omvärld och sina resultat (Holmes 2020).

Under 2025 var jag anställd som projektledare på MatLust Utvecklingsnod och följde processen med beredskapsupphandlingen på lite håll inifrån organisationen. Det var dock först efter att min anställning avslutats som jag satte mig in i vad avtalet innebar och bestämde mig för att skriva min uppsats om detta ämne.

Att befinna sig inuti den organisation vars arbete man valt att studera, samt att ha personliga relationer till, i mitt fall ett flertal, av informanterna, är ett potentiellt problem i forskningssammanhang, då det riskerar att åsidosätta objektiviteten i de slutsatser som dras i studien. Men det kan också vara en tillgång i det att det skapar en djupare förståelse mellan informant och forskare vilket kan leda till nya insikter (Holmes 2020). Jag har behövt reflektera över hur mina värderingar eventuellt färgar av sig på intervjuerna jag gör och kritiskt granska hur detta potentiellt påverkar mina slutsatser. För att säkra den vetenskapliga stringensen har jag vinnlagt mig om att vara tydlig med vad som är informanternas ståndpunkter och vad som är mina egna resonemang.

4.4 Avgränsning

Att undersöka det *lokala matsystemet* förutsätter att definiera vad som är lokalt. I denna uppsats avser det lokala matsystemet Södertälje kommun och landskapet Sörmland, det vill säga Sörmlands län samt södra halvan av Stockholms län. Detta är en avgränsning som även används av Ekodistrikt Sörmland (2026), som MatLust Utvecklingsnod samarbetar med i flera projekt. De producenter som levererar på beredskapsavtalet finns alla i Sörmlands landskap.

4.5 AI-användning

Jag har använt AI-verktygen Turboscribe, för att transkribera intervjuer, och Copilot, för att översätta textavsnitt från engelska till svenska, förkorta mina egna texter samt för att få uppslag till källor att forska vidare i.

5. Genomgång av litteratur, tidigare forskning och policydokument

Nedan följer en genomgång av litteratur, forskningsartiklar och policydokument som ger teoretisk grund till den empiri jag samlat och bidrar med att synliggöra relevanta perspektiv.

5.1 Värdet av en livsmedelsförsörjningsstrategi

Mansfield & Mendes (2012) konstaterar att en kommunal livsmedelsförsörjningsstrategi är en vägkarta som möjliggör för kommuner att se den helhet som matsystemet utgör, i ett enda dokument. På grund av matsystemets komplexitet kan dock livsmedelsförsörjningsstrategier vara svåra att implementera och kräver ofta samarbete inom kommunen och mellan kommunen och andra intressenter.

5.2 Aspekter av livsmedelspolicies i Södertälje och andra kommuner i Sörmland

Adamsson (2026) studerar kommunala livsmedelsförsörjningssystem i Sörmland och lyfter lokal upphandling som en viktig åtgärd för att hantera systemiska utmaningar som dagens livsmedelssystem står inför, men också är delaktigt i att (re-)producera. Studien visar att både materiella och immateriella faktorer påverkar lokal livsmedelsförsörjning. Hinder inkluderar brist på långsiktiga kontrakt, oro för leveranssäkerhet och kvalitet, administrativa utmaningar och behov av tidskrävande kommunikation vid lokal upphandling. Även LOU och dynamiken gentemot de stora livsmedelsleverantörer man gör merparten av sina inköp från är begränsande. Samtidigt betonas värdet av ett holistiskt perspektiv, där kommunen fungerar som en samordnande aktör med verktyg som markplanering, företagsstöd och beredskap, samt att policydokument kan stärka det lokala matsystemet.

Ståhl (2024) har undersökt hur Södertälje kommuns implementering av dess livsmedelsförsörjningsstrategi fortskrider, samt tittat på hinder och katalysatorer för att skapa hållbara och resilienta livsmedelssystem på lokal nivå. Studien beskriver varför strategidokument kring livsmedelsförsörjning är centrala för en kommun för att kunna ta ett helhetsgrepp om livsmedelsproduktion och -konsumtion och dess konsekvenser. Några av hindren i Södertälje är bristande kommunikation kring roller och ansvar inom kommunen, bristande intern förankring, brist på tid och resurser samt bristande uppföljningar av strategin. Dessa hinder har dock motverkats av katalysatorer såsom eldsjälarna inom kommunen, en stark policybas och historia inom kommunen, samt politiskt stöd.

5.3 Hur livsmedelsberedskap och hållbarhet hänger ihop

Policybriefen *Förbättrad livsmedelsberedskap genom resiliens* (Mistra Food Futures 2024) visar att livsmedelsberedskap och hållbara livsmedelssystem är nära sammankopplade, men ofta hanteras separat, vilket skapar ineffektivitet. Resiliens beskrivs som robusthet, anpassningsförmåga och transformation: lagerhållning ger kortsiktig robusthet, medan resiliens även innebär att kunna anpassa och förändra systemet vid störningar. Författarna rekommenderar att förena beredskap och hållbarhetsarbete, kombinera kortsiktiga åtgärder med långsiktiga strategier samt använda befintliga innovationer. Exempel på lösningar är ny teknik och cirkulära system som stärker både hållbarhet och beredskap.

I slutrapporten från ett forskningsprojekt om livsmedelsproduktion i händelse av kris (Eriksson 2018), konstateras att det storskaliga, konventionella jordbruket är mycket sårbart. Produktion på djurgårdar kräver el samt leveranser av foder och insatsmedel, medan växtodling, beroende av drivmedel, gödsel och utsäde, är svår att upprätthålla vid längre kriser. Genom att satsa på alternativa drivmedel, gödselmedel och biologiska växtskydd kan importberoendet minska och hållbarheten öka. En omställning till en cirkulär, biobaserad ekonomi stödjer både klimatanpassning och stärker beredskapen.

5.4 Nationella policydokument som berör livsmedelsberedskap

I betänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid* (SOU 2024:8) föreslås målet för den nationella livsmedelsberedskapen vara att säkerställa befolkningens tillgång till livsmedel vid allvarliga störningar. Det betonas att dagens livsmedelssystem har ett kritiskt beroende till andra sektorer som el, drivmedel och digitala tjänster, vilket gör det sårbart. Återinförd beredskapslagring föreslås som kortsiktig åtgärd, men långsiktigt bör verksamheter anpassas. Samtidigt lyfts betydelsen av EUs inre marknad och en fungerande internationell handel för ökad motståndskraft.

I *Totalförsvaret 2025–2030* (Försvarsdepartementet 2024) framhåller regeringen att Sverige behöver en robust inhemsk livsmedelsproduktion för att säkra försörjningen även vid handelsstörningar i händelse av kris eller krig. Det anses därför viktigt att kommuner och regioner fortsätter utveckla sitt arbete med livsmedelsberedskap, inklusive planering för offentliga måltider.

6. Resultat och analys

Resultatdelen redogör för vad som framkommit i intervjumaterialet samt för avtalets innehåll. Där mina egna tankar uttrycks, från att ha följt arbetet med upphandlingen som medarbetare på MatLust Utvecklingsnod samt utifrån att jag bott och arbetat i Järnaområdet sedan 2010, framkommer detta tydligt.

Kapitlet inleds med en redogörelse för vad Södertäljemodellen och avtalet innebär. Därpå presenteras de förutsättningar som funnits i Södertälje kommun, som har legat till grund för avtalets tillkomst och utformning. Sist följer en beskrivning av vilka effekter avtalet har för det lokala matsystemet och vilka spridningseffekter samt effekter på längre sikt avtalet kan få.

6.1 Södertäljemodellen – vad innebär det?

När uppdraget om att upphandla livsmedelsberedskap kom till Kostenhetens chef från kommunledningen hösten 2025, valde teamet som skapades för uppdraget att ta ett helhetsgrepp om frågan, där hela kedjan från jord till bord kunde omfattas av upphandlingen, berättar U1. Med kort varsel fick man kommunala extramedel som fanns till godo, som skulle användas till beredskapsupphandlingen. Dessa var man tvungen att göra av med innan årsskiftet för att de inte skulle bränna inne, så tempot i arbetet behövde vara högt.

6.1.1 Beredskap som tjänst

Avtalet har krävt nya avtalsformer och arbetssätt som skiljer sig från traditionell livsmedelsupphandling, menar U3, vilket avtalets titel vittnar om:

Livsmedelsberedskap som tjänst från primärproduktion till beredskapslager.

Utöver varor ska leverantörerna tillhandahålla tjänster kopplade till samordning av leveranser, omsättning av lager och förädling av råvaror. Avtalet är uppdelat i två delar, ett för lagringsbara torrvaror: spannmål och baljväxter och ett för färskvaror: grönsaker, frukt och kött. Torrvarorna köps in vid ett tillfälle och förvaras sedan i ett lokalt beläget lager, berättar U3. Leverantörerna för baljväxter respektive spannmål ska omsätta lagren, vilket antingen kan ske genom att kommunen avropar från lagret eller genom leveranser till andra kunder. Baljväxterna i lagret är livsmedelsgodkända och kan ätas direkt som de är. Spannmålen å sin sida är oprocessade, varför krav på spannmålsleverantören fanns om att ha förädlingskapacitet, det vill säga tillgång till en kvarn.

Två företag, en grossistfirma och ett producentkooperativ, valde att gå samman för att vinna upphandlingen för färskvaror, då man såg winwin-möjligheter, berättar P2 som representerade producenterna. Producentkooperativet fördelar produktionsuppdrag mellan medlemmarna och grossisten hanterar logistik och

transporter. I avtalet ligger en koordinatortjänst, vars uppgifter är att koordinera inflödet av varor från olika producenter, kommunicera med de kommunala köken och distribuera varor till köken. Koordinators roll som mellanhand underlättar enormt för små producenter, vars tid är knapp, menar P1:

“För småproducenter är det alltid lite krångligt. Det (att leverera) är inte det enda de gör. De gör 40 eller 50 andra saker. Så de är inte som Martin & Servera (grossist) som kommer (till köken) klockan tio varje dag.”

Koordinatören samordnar även producenternas överskott genom en försäljningsservice, “hubben”, till andra köpare än kommunen. När skolorna är stängda och kommunens behov av leveranser minskar, möjliggör hubben att producenterna kan hålla uppe volymerna hela säsongen, förklarar P1.

6.1.2 Privat-offentlig samverkan ger robusthet och leveranssäkerhet

I grund och botten kan man säga att det är en slags samverkan man köper – ett partnerskap, menar J. Kommunerna och lantbrukarna samarbetar om att skapa den cykliska processen. För varje års skörd ska en viss mängd avsättas till kommunen. Det är en garanti för bönderna och det är en skyldighet för kommunerna att ha medel att betala. J utvecklar:

”Kommunen säger: Hej, vi har det här problemet. Förklara hur ni kan lösa det tillsammans med oss. Vad behöver vi göra? Och vad tänker ni göra? Hur mycket pengar behövs? Hur mycket framförhållning behövs? Hur många ton behöver beställas? Såna grejer. Det här görs i nära diskussion med marknaden.”

En central del i Södertäljemodellen har varit att kombinera uppbyggnaden av beredskapslager med en aktiv och fungerande livsmedelsförsörjning i normalläge, förklarar U3. Man lutar sig mot samma slutsats som framkommer i betänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid* (SOU 2024:8):

“Den livsmedelsproduktion som finns i fredstid är utgångspunkt för vad som kan produceras vid allvarliga störningar.”

Detta har setts som en förutsättning för att skapa den leveranssäkerhet och redundans som krävs i en kris- eller krigssituation, där tillgången till leveranser utifrån är osäker. Kommunen tar på så sätt ansvar för att stärka den lokala och regionala produktionsbasen genom avtalet. Genom att producentkooperativet har medlemmar i olika storleksskala, sprider man riskerna och förbättrar sin redundans. Här blir det en fördel att Sörmland har många och små producenter, menar U3:

“Det är ju väldigt sårbart om man bara behöver slå ut två, tre anläggningar i Sverige, sen har vi inte någon förädlingskapacitet för mjölk.”

Anbudsgivarna har behövt presentera hur de och deras underleverantörer jobbar med beredskap och säkerhet i sina företag och kring livsmedelslagren. Det kan gälla skadedjursbekämpning, reservel, alternativa transporter, eller larm och grindar för att lagren inte ska kunna stjälas. U3 beskriver att för många av företagen har detta bidragit till att de själva börjat leta sårbarheter i produktionskedjan och stärka sin beredskap.

En annan aspekt av samverkan är kommunens ambition att medborgarna ska ha en relation till beredskapsmaten, berättar P1. Därför ska leverantörerna tillhandahålla studiebesök och praktikplatser på de kontrakterade gårdarna. Skolbarn och andra medborgare i kommunen ska kunna komma och “titta på maten”, till exempel vara med vid ett kosläpp.

6.1.3 Ekologisk produktion

I avtalet är det krav på ekologisk produktion, som inte kräver insatsvaror som konstgödsel och växtskyddsmedel. Det svenska konventionella jordbruket är i hög grad beroende av import av dessa (Nitrocapt 2026, Svenskt växtskydd 2026). Under våren 2026 har världen upplevt att Hormuzsundet i Iran, där en tredjedel av världens konstgödsel transporteras igenom (United Nations 2026a), stängts för trafik, vilket har lett till brist på konstgödsel för jordbrukare i hela världen (United Nations 2026b). Följderna blir kraftiga prisökningar på mat och ytterst sett en hotad livsmedelsförsörjning (FAO 2026). Men utöver oberoendet av insatsvaror har ekologisk produktion andra fördelar som rör jordhälsa och biologisk mångfald (SLU 2025b). Grönsaksproducenten P1 uttrycker att det finns en delad förståelse hos beställare och leverantör om de värden som är knutna till ekologisk produktion:

“Jag tror kommunen har insett att beredskap, cirkularitet och ekologi hänger ihop. Det blir bara hållbart för både ekologin och beredskapen om man väljer att fokusera på att skala upp den lokala, ekologiska matproduktionen.”

6.1.4 Lokal produktion

Närhet till producenterna ses som en annan parameter för robusthet, då ett kortare avstånd ökar leveranssäkerheten. Därför har anbudsgivarna poängsatts efter hur nära Södertälje de befinner sig (se bilaga 2). J säger:

”Alla har haft möjlighet att lämna anbud - även om man sitter i Italien. Men de får bevisa hur de ska få hit grejerna i kris och krig.”

Enligt LOU får man inte ställa geografiska krav i upphandlingsavtal. I Södertäljes livsmedelsberedskapsupphandling har juristerna åberopat Försvarsbeslut 2025 (Försvarsdepartementet 2024) och lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (SFS 2006:544), för att hävda leveranssäkerhet framför lägsta pris. U3 som varit med och utformat avtalet säger:

“Det som är genombrottet är ju att vi har kunnat ställa geografiska krav och poängsätta upphandlingarna utifrån det. Om avtalet inte stöter på patrull någonstans i framtiden är ju det ett jättegenombrott som möjliggör väldigt mycket.”

6.1.5 Lönsamma företag

En grundförutsättning för att livsmedelsförsörjningen ska vara robust är att de producerande företagen är lönsamma (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet 2025). Genom att skriva långa avtal med leverantörerna, 6 år för färskvaror och 20 år för torrvaror, med garanterade volymer, bidrar kommunen till att upprätthålla och utveckla produktionen i området, lyfter P1. De långa kontrakten underlättar för producenterna att planera och göra investeringar som kan öka lönsamheten i företaget.

P1 berättar att en annan strategisk detalj i avtalet är att en del av ersättningen till producenterna går ut i förväg, där kommunen investerar i själva förmågan att producera mat. Genom avtalets utformning är kommunen med och tar risk, menar P1, och lyfter långsiktighet och förutsägbarhet som viktiga vinster med avtalet.

”Långsiktighet är ju A och O. Jag tror att det är lätt som liten producent att tänka: “Jag ska få några kronor mer per grej.” och så sitter man bara och mäter det, men glömmer bort att mäta vem det är som tar risken och vad det är som gör att jag kan ägna mig åt att producera i stället för att sälja. För nu lägger man väldigt mycket tid på att sälja. Men den här långsiktigheten gör ju att jag kan veta i min planering att typ den här mängden kvadratmeter ska alltid vara potatis. Och jag vet vem som ska köpa det.”

U2 beskriver att de skapat ett prenumerationssystem till de kommunala köken, med förutbestämda leveranser i mängd och innehåll, som ska underlätta för både leverantör och kund. Köken slipper lägga tid på att göra beställningar utan får varje vecka ett basutbud av färskvaror, bestående av potatis, rotfrukter, äpple, nötfärs och baljväxter i prenumerationsslådan. Utöver det får de säsongslådor med olika grönsaker när dessa finns att skörda.

6.1.6 Force majeure

Något som är unikt med avtalet, förklarar J, är att det ska gälla även vid force majeure:

“De flesta livsmedelsavtal kommer ju inte att gälla vid force majeure. Det här avtalet ska gälla i force majeure. De flesta (kommuner) har ju knappt börjat tänka på beredskap, det är därför det är ovanligt. Men jag tror det kommer att bli vanligare ju mer folk inser att... Försvaret kan ju inte säga, nu vill vi inte... de ska ju alltid försvara. Men det är samma krav på vissa sorters leveranser till offentlig sektor. Sjukvården ska fungera, matförsörjningen ska fungera. Och här ska leverantören hitta en lösning för den här svåra situationen.”

6.2 Förutsättningarna som lade grunden för avtalet

I mina intervjuer framträder en bild av att det avtal som tecknats i Södertälje är lite unikt. Om det stämmer är det intressant att veta vad det är som möjliggjort avtalets tillkomst. Baljväxtleverantören, P3, som jobbar med kunder i hela Sverige, pekar på att Södertälje kommun har ett visst försprång.

”Vi satt med Kristianstad (kommun) idag. Vi har pratat med Skövde, Eskilstuna, Västerås, vi ska prata med Gävle, Ronneby, ett gäng kommuner. Det är då man förstår hur olika mobiliserade de är. Både i hur de har byggt lag, men framför allt i kunskapsnivå.”

Även juristen har suttit i samtal med flera kommuner som haft liknande upphandlingsuppdrag. J berättar att:

”Södertälje är ju långt fram, de har förberett sig i flera år fick jag veta. Men det här har inte alls alla fått i gång. De är på ruta 1 väldigt många.”

U3 poängterar att det var avgörande för avtalets utformning att man fick extramedel från kommunen, vilket bland annat gjorde att man kunde ta in externa jurister, specialiserade på upphandling.

”För man behöver ta in jurister. Då måste man ha extra pengar för det. Plus att de här lagren vi har upphandlat, det är ju stora engångssummor och de kommer ju från de där (kommunala) extramedlen. Sen är det en årlig ersättning för att de (leverantörerna) håller lagret.”

Men utöver extra pengar lyfter U3 fler aspekter som krävs för att få till stånd dylika avtal. Till exempel behöver man projektmedel för att göra piloter och hinna testa saker och därtill behöver man ha jobbat med sina tänkbara leverantörer under en längre period.

Vid ett fördjupat studium av de förutsättningar som har förelegat i Södertälje kommun träder en bild fram av de faktorer som har lagt grunden för avtalets tillkomst och utformning och varför det har kunnat ske just här.

6.2.1 Järna och det antroposofiska arvet, gemensam värdegrund

Järna, en kommunedel i Södertälje, är kanske mest känt för att vara centralort i Norden för antroposofin och Waldorfrörelsen. Antroposoferna började etablera sig i området på 1930-talet och startade sociala verksamheter, biodynamiska jordbruk och byggde hus med en speciell arkitektur (Ytterjärna 2026). De biodynamiska metoderna innebär, förutom att de är ekologiska, att man arbetar med egentillverkade preparat för jordförbättring och förhåller sig till hur kosmos påverkar växters och djurs utveckling (Biodynamiska föreningen 2026). Metoderna anses dock inte vara förankrade i vetenskap (Hansson 2019).

Det finns fortfarande ett betydande antal antroposofiska verksamheter i Järna, bland annat inom kultur och livsmedelsproduktion, vilka utgör en viktig del av det lokala näringslivet (Södertälje 2026a).

Waldorfrörelsen är tydligt förankrad i Järna med tre skolor och flera förskolor, där pedagogiken fokuserar på konstnärligt skapande, hantverk och annat praktiskt arbete som matlagning eller trädgårdsarbete (Waldorf 2026).

Min uppfattning är att även om bara en liten minoritet av invånarna i Järna skulle kalla sig antroposofier idag, har rörelsen bidragit till framväxten av en alternativ kultur i Järnaområdet, som även spridit sig till kringliggande orter. För den som värderar community, ekologisk mat och miljömedvetenhet, är det lätt att hitta likasinnade. Gemenskapen som uppstår ger ett socialt kapital som även når in i de professionella nätverken. U3 säger:

“Utan det antroposofiska Järna tror inte jag att det (avtalet) hade hänt.”

6.2.2 Matlandskapet kring Södertälje – ett ekosystem av varor och tjänster

Idag bedrivs en stor del av primärproduktionen i Sörmland med hållbara metoder (Ekodistrikt Sörmland 2026) och Södertälje är ett av Sveriges starkaste fästen för ekologisk produktion, där 17 procent av marken brukas enligt KRAVs (Kontrollföreningen för Alternativ Odling) riktlinjer (Södertälje kommun 2024).

Producentkooperativet Rheum (2026) som levererar på avtalet har funnits i 25 år och samlar producenter av grönsaker, frukt och kött från hela Sörmland. I och med avtalet har flera nya medlemmar, bland annat från Södertälje kommun, tillkommit, så att man idag är ett 15-tal medlemmar. P3 säger:

”Det finns ju säkert kommuner där man inte har några producenter, eller kanske bara någon småskalig grönsaksproducent, där det skulle krävas mer för att man skulle kunna skala upp.”

Även i första ledets förädling sticker Järna och Södertälje ut är mitt intryck. Här finns Saltå kvarn (2026a), ett större förädlingsföretag med en kvarn som maler spannmålet som odlas i området och eget bageri. Det lokala Järna mejeri (Gårdsbudet 2026) återuppbyggdes efter ett brandattentat och har varit i drift tills alldeles nyligen. Ett slakteri som styckar och förädlar kött finns också i Järna, men det hanterar än så länge bara viltkött (De Vilda 2026). Vidare är en större grossistfirma för ekologiska livsmedel, Biodynamiska produkter (2026) belägen i Järna. Firman var en av de första aktörerna i Sverige som erbjöd prenumerationslådor med grönsaker för privatkonsumenter (Ekolådan 2026). I beredskapsavtalet som slutits är grossistfirman en central pusselbit. U1 säger:

”Att det har funnits en grossist lokalt har varit helt avgörande för avtalet. Kommunen kan ju inte hålla på och ”ja, men nu ringer vi till...”. Det är ju det vi har gjort tidigare med de här direktupphandlingarna (mindre upphandlingar till ett värde av max 700 000 kronor) och då har vi ju kommunicerat direkt med köttproducenten, direkt med grönsaksodlarna. Det blir ju väldigt ohanterligt.”

Det finns flera restauranger, caféer, gårdsbutiker och marknader som serverar och säljer den lokala maten och blir ett skyltfönster för Järna-företagen som förknippas med matkvalitet (Kulturmat 2026, Skillebyholm 2026a, Nibble handelsträdgård 2026, Järna bageri 2026, Åsgatan 2, 2026, Långbro gård 2026, Sörbro gård 2023, Saltå kvarn 2026b). En annan bit i pusslet är att det i kommunen finns ett flertal utbildningsinstitutioner inriktade på odling, trädgård, lantbruk samt tidigare även ekokök. Skillebyholms trädgårdsutbildningar (2026b) har i över 40 år utbildat grönsaksodlare och trädgårdsmästare på yrkeshögskole- och Komvuxnivå. Därutöver finns Vackstanäsgymnasiet (2026), Järna naturbruksgymnasium (2026) och Vårdinge folkhögskola (2026) med program och kurser på gymnasie- och folkhögskolenivå.

Men det finns även funktioner och organisationer bortom livsmedelssektorn, som bidrar till det lokala ekosystemet i Södertälje, enligt min uppfattning. Ett exempel är Ekobanken (2026), en medlemsägd bank som ser som sitt uppdrag att med pengars hjälp arbeta för en hållbar framtid. De ger lån till verksamheter med ekologiska, sociala och kulturella mervärden och har funnits med i uppstarten av flera lokala företag i Södertäljeområdet.

För att göra bilden komplett bör man hålla fram de organisationer som jobbar bakom producenterna med att skapa medvetenhet hos konsumenterna och bättre villkor för livsmedelsproducenterna. Organisationen BERAS (Building Ecological

Regenerative Agriculture Societies) (BERAS International 2026) var vid starten baserade i Järna och drev under 2003-2013 två stora EU-projekt med SLU och flera universitet och forskningsinstitut i Östersjöländerna som partners, med syfte att minska övergödningen i Östersjön genom ekolantbruk. Sörmlands Matkluster (2026) samlar ett hundratal små förädlingsföretag från hela Sörmland och jobbar för att främja närodlad, hantverksmässig och högkvalitativ mat. De gör stora events i hela Sörmland där man kan smaka den lokala maten. Ekodistrikt Sörmland (2026), det första ekodistriktet som 2023 startades i Sverige, tillhör en global intresseorganisation för ekodistrikt (bio districts), som jobbar för samverkan mellan aktörer från jord till bord och för att öka produktionen av god och näringsrik mat på hållbara premisser för människa och natur.

6.2.3 Det politiska landskapet

Socialdemokraterna har styrt i Södertälje kommun i olika konstellationer sedan kommunen bildades 1971, undantaget en mandatperiod i slutet av 1980-talet (Södertälje 2026b). Miljöpartiet har varit ett av samarbetspartierna. De har ett av sina nationellt sett starkaste fästen i vissa valkretsar i Södertälje kommun, där de haft över 20 procent av rösterna i de senaste valen (Valmyndigheten 2026). I början av 2000-talet drev de frågan att kommunen skulle satsa på ekologisk mat i de offentliga måltiderna, vilket kommunfullmäktige tog beslut om 2001, berättar U3. En ny kostpolicy togs fram där kommunens livsmedelsinköp skulle användas som ett verktyg i miljöarbetet. U3 fortsätter:

“Att det fanns en kultur i kommunen kring bra mat och ekologiskt och biodynamiskt var naturligtvis avgörande för att Miljöpartiet kunde driva frågan och få till det politiska beslutet. Utan beslutet 2001 hade ingenting av det här hänt, tror jag. Det är helt grundläggande. Utan en politisk inriktning så är det oerhört svårt att driva ett så här offensivt arbete som vi har gjort. Får man inte till politiska beslut så blir tjänstemännen vingklippta.”

Steg för steg har kommunen sedan arbetat för en mer hållbar livsmedelsförsörjning, enligt U3, både i ordinarie verksamhet och i olika utvecklingsprojekt. Måltidskonceptet Diet for a Green Planet (MatLust Utvecklingsnod 2026b) har etablerat kommunen som en av de ledande i landet när det gäller hållbarhet i de offentliga måltiderna (KTH 2026).

Grönsaksproducenten P2 säger:

”Det har funnits engagerade politiker i Södertälje. Det är därför man har en odlingsstrategi. ... Hade det inte funnits engagerade politiker, hade vi kanske inte nått dit vi har gjort nu. Det är bara att jämföra med hur det ser ut i andra kommuner där man inte har tagit de här besluten.”

6.2.4 Samverkan mellan politiken, tjänstemän och externa projektpartners

Södertälje var tidigt ute i Sverige med att ta beslut om ekologisk mat i kommunens kök, säger U3. Beslutet ledde dels till att en kostchef med kompetens inom hållbarhet anställdes, som samarbetade tätt med Miljöpartiets kommunalråd kring målet om ekologisk mat, dels till ett samarbete med. U3 fortsätter:

“Det är ganska unikt att en tjänsteman och en politiker jobbar så nära varandra för att få till en grej. Det finns ju kommuner där det är brandväggar mellan politik och tjänstemän. Här har man inte hållit på så, utan tvärtom, det finns en hel del ganska nära samarbeten. ... Och det ledde till att när BERAS kom i gång, då fick man med Södertälje kommun. Det var liksom förberett.”

BERAS utarbetade också måltidskonceptet Diet for a Green Baltic (senare omdöpt till Diet for a Green Planet) som Kostenheten i Södertälje kommun sedan 2010 baserar sin måltidspolicy på (Södertälje kommun 2019).

Kostenheten var även inblandade i Leader-projektet Södertälje närodlat 2011-2014, en kartläggning av Södertälje kommuns livsmedelsproduktion (Diet for a Green Planet 2021). Syftet var att stimulera produktionen av lokalt odlade livsmedel i Södertälje, utifrån en ökad efterfrågan från Kostenheten, att skapa jobb på landsbygden inom livsmedelsproduktion och att få en överblick av mark med lämpliga förhållanden för produktion av mat.

6.2.5 Kommunala styrdokument

Hela Sverige ska leva (2024) konstaterar att Södertälje kommun sticker ut i landet för sitt arbete med att upprätta en livsmedelsförsörjningsstrategi för matsäkerhet och beredskap. Arbetet inleddes redan 2018, innan frågan fick bred nationell uppmärksamhet och var ett strategiskt, långsiktigt arbete snarare än ett reaktivt (Ståhl 2024). Många andra svenska kommuner började ta fram liknande strategier först efter pandemin och sedan som en följd av det försämrade säkerhetsläget (ibid). Kommunen har därtill antagit både en odlingsstrategi med fokus på primärproduktion (jordbruk, trädgårdsodling, fritidsodling) (Södertälje kommun 2018) och en pollineringsplan (Södertälje kommun 2020). U3 påpekar att dessa styrdokument är ovanliga i svenska kommuner och att de griper in i varandra och skapar olika lager.

6.2.6 Stabil personalstyrka bland tjänstemän

I mina intervjuer har det framkommit att kostchefen, tillika verksamhetschef på MatLust Utvecklingsnod, är kvar på sin post 25 år senare. De övriga projektledarna, ekonomerna och koordinatörerna på MatLust Utvecklingsnod,

liksom Kostenhetens två upphandlingsansvariga tjänstepersoner, har varit i sina roller sedan dessa skapades för 5-16 år sedan. Att personalstyrkan varit så stabil har möjliggjort långsiktiga relationer med producenterna, vilket har byggt ömsesidigt förtroende. P1 påpekar:

“Det är ju så många inhouse på kommunen som har förståelse för de här frågorna. ... Det känns som att det finns djup kunskap i väldigt många led. Politiskt, tjänstemän på rätt ställen, kockar som är intresserade. ... Och man har gjort massa erfarenheter och fel för man har ju försökt en massa år och trampat i klaveret. Och det är så många nu så det är inte bara eldsjälar. För det är ju annars ett jätteproblem. Det är en eldsjäl som trycker på och sen slutar den och så havererar allting. Men nu börjar det bli så många: Om den där personen inte kan göra det här projektet, då har vi sju andra som kan.”

Även med baljväxtleverantören har kommunen en långvarig relation, som inleddes när företaget var helt nytt och deltog i MatLusts utvecklingsprogram för förädlingsföretag för 10 år sen, säger P3 och konstaterar:

”Uthållighet och att det har varit samma personer (i organisationerna) länge är en framgångsfaktor.”

6.2.7 Privat-offentlig samverkan i (det avgörande) förarbetet

Kostenheten har sedan länge gjort direktupphandlingar med lokala producenter, säger U1. Det finns ett etablerat kontaktnät och man har utbytt värdefulla erfarenheter om vad som funkar och inte, som man tagit med sig in i arbetet med beredskapsupphandlingen. Genom kommunens odlingsstrategi och projektet Södertälje närodlat har man identifierat bristen på lokal produktion och jobbat med att testa modeller för att främja detta.

MatLust Utvecklingsnod initierade under perioden 2023-2025 två projekt efter varandra kallade *Lokal mat för lokala marknader*, med stöd av Vinnova (2024) respektive Leader Sörmlandskusten (2026). De syftade till att hjälpa offentliga aktörer och lokala livsmedelsproducenter att utveckla hållbara affärer och tillsammans bygga en resilient infrastruktur för lokal mat. Representanter för Kostenheten, MatLust Utvecklingsnod, Ekologiska lantbrukarna, producentkooperativet och den lokala grossisten deltog i arbetet. I det första projektet utvecklade man bordsspelet *Potatisspelet* som gav aktörerna insikt i varandras villkor, handlingsutrymme och strategier, berättar U2:

“Idén till prenumerationssystemet föddes ju faktiskt när vi spelade det här spelet Att gemensamt skapa en långsiktighet – där köken vet vad de vill ha och vad de får och odlarna kan planera utifrån det.”

Hen beskriver hur de försökte identifiera mervärden med potatisodling, såsom möjligheter till arbetstillfällen, pedagogisk verksamhet, miljövinster och biologisk mångfald, i syfte att frigöra andra budgetar i kommunen än Kostenhetens, som skulle kunna stödja handel med lokala producenter. Beredskap var ett av flera mervärden man identifierade och under åren som projektet pågick blev området alltmer aktuellt och fick mer och mer öronmärkta pengar. Det blev allt tydligare att syftet "beredskap" gav möjlighet att ställa krav på leverantören, säger U2.

Leader-projektet behövde avbrytas efter halva tiden, då det, efter godkännande av den lokala LAG-gruppen (Local Action Group), fick avslag hos Jordbruksverket, berättar U2. Trots det hade man hunnit workshoppa mycket tillsammans och få en delad helhetsbild av hur den lokala kedjan från jord till kommunala bord såg ut, samt vilka behov och förutsättningar som fanns hos respektive part. P2 säger att de i stort sett har haft en ömsesidig förståelse av situationen och P3 poängterar att gemensamma värderingar är en nyckel i samverkan.

När Kostenhetens chef hösten 2025 fick extra medel från kommunen för att investera i livsmedelsberedskap, skickade man ut en RFI (Request for information) med skriftliga frågor till leverantörer och branschorganisationer för att få återkoppling på upphandlingsannonsen innan publicering, berättar U3. Detta gav viktig information till kommunen och förhandsinformation om vad som var på gång till potentiella leverantörer.

P2 ser fördelar med att kommunen kunnat vara i en dialog med producenterna:

"Vad är det för nycklar vi behöver för att komma framåt? Den här modellen för upphandling är ju ett verktyg för att kunna åstadkomma det. Jag tror verkligen att andra kommuner kan lära sig mycket av det här sättet att arbeta."

6.2.8 Resultatet är tillit

Genom att synliggöra de olika bitarna i det stora och brokiga pussel Södertäljes matlandskap utgör, blir förutsättningarna som har möjliggjort avtalet tydliga för mig. Delade värderingar och gemensam riktning har utgjort grunden och privata och professionella relationer verkar ha utgjort olja i maskineriet. Resultatet är tillit. P1 ger exempel från samarbetet mellan grossist och producentkooperativ kring anbudet för färskvaror:

"Det finns väldigt mycket tillit och förväntningar i det här (avtalet). Man har haft tillit till att de som är med delar värderingarna. Vi vill inte utnyttja det här. De vill inte utnyttja det. Vi behöver vara lösningsorienterade och hitta lösningar tillsammans."

6.3 Avtalets effekter

6.3.1 Effekter för det lokala matsystemet

Genom att ställa frågor till mina informanter om vilken utveckling de ser hos de kontrakterade företagen skönjer jag vilka effekter avtalet har fått. Det visar sig att uppskalning har skett hos flera, med nyanställningar och investeringar som följd. Samtliga tre grönsaksodlare ökar sin produktion och odlar upp större ytor tack vare avtalet. Två av dem har kunnat nyanställa (jag saknar uppgift om den tredje). En av köttproducenterna funderar på att utöka sitt djurbestand på grund av stor efterfrågan, men det är en lite längre process än för grönsaksodlarna. P2 säger:

”Det ger en möjlighet för producenter med kommunen som kund att jobba strategiskt. Det kan bli en språngbräda för producenter som vill skala upp och utöka sin verksamhet. Det är inte riktigt möjligt med de korta avtalen som vi har jobbat med tidigare, så det är en stor skillnad.”

P2 har tillsammans med gårdsägaren på gården där hen arrenderar mark, byggt ett nytt växthus och grävt en damm.

”Det (avtalet) har ju gett en förutsättning att investera i verksamheten. Jag känner mig mer trygg att investera mina egna pengar för att jag vet att jag har avsättning för produkter. När jag har varit i dialog med banken så har jag kunnat använda och visa upp det här avtalet som en trygghet att kunna ta banklån för investeringar. Så jag investerar i både kylrum och tvättanläggning som jag inte hade haft annars.”

Men även små odlare kan vara med och leverera på avtalet, berättar P1, genom att bli medlemmar i producentkooperativet. De behöver inte kunna erbjuda hela det sortiment som kommunen har avtal på med leverantören, utan kan börja där de står. För att uppmuntra fler att komma i gång har kooperativet en låg tröskel.

Även baljväxtleverantören har kunnat skala upp och dessutom förlägga produktionen mer lokalt genom att kontraktera tre nya jordbrukare i Sörmland, berättar U1 och konstaterar nöjt:

”Det är verkligen så här konkret. Så fick vi baljväxtproduktion (i området) helt plötsligt på grund av de här avtalen.”

Samverkan mellan köttproducenterna, som består av fyra gårdar, har etablerat sig själv för att de har behövt synka sina leveranser, menar P1. Vem som slaktar sina djur när, för att leveransen ska kunna ske varannan vecka, är något som måste organiseras.

För köttproducenterna är situationen lite mer komplex, då kommunen endast vill ha köttfärs och inte tar ansvar för resten av djuret, menar P2. Detta i en situation där det är brist på ekologiskt kött. P2 utvecklar:

”Det är ju en utmaning – ett djur innehåller inte bara köttfärs. Andra kunder som kan vara intresserade av styckdetaljer vill också ha färsen. Det har varit svårare att hitta en bra lösning för köttgårdarna.”

Men genom hubben har man sett möjligheter att ta hela djuret på återtag, i stället för att slakteriet ska sälja de delar av djuret som inte producenten har försäljningskanaler för. Detta har lett till att lönsamheten har förbättrats för producenterna, säger P1.

Samverkan mellan kooperativets övriga producenter har också ökat. Genom att halva tjänsten för koordinatören ligger på att samordna kooperativets producenter stärks organisationen. De kan sitta vid samma bord och driva frågor och har resurser avsatta för det, enligt P1.

”Det (avtalet) innebär ju en massa saker. Nu sitter vi i möten. Det sker en massa lokal samverkan. Och tanken med det här har ju varit att man ska samverka kring utrustning och logistik. Och det händer ju verkligen. För att man hamnar ju direkt i: kan jag låna lite kylutrymme av dig? Eller kan vi samköpa potatispåsar? Eller kan vi plocka upp det där på vägen när ändå det där körs?”

Grönsaksproducenterna ska under skördesäsong utöver basutbudet leverera trettio kilo grönsaker per skola varje vecka, till tjugofyra skolor, berättar P1.

Kommunerna ska ha sin leverans först i augusti, när skolorna startar, men odlarna måste producera de här volymerna redan innan för att vara förberedda. Planen är därför att sälja varorna via hubben innan terminen startar.

För anbudsgivarna har upphandlingen inneburit att nya samarbeten har uppstått, förklarar P1. Grossistfirman och producentkooperativet skulle eventuellt ha kunnat lämna in ett anbud var, men de insåg att de hade mer att vinna på att samarbeta. U3 berättar:

”Det gjorde att de verkligen kom närmare varandra. De fick till avtal som de verkar väldigt nöjda med, med varandra. Och jag vet inte om de har haft något samarbete förut överhuvudtaget. ... Jag blev väldigt glad när jag såg deras anbud och hur de har lagt upp det. För att det där är stort, det kunde också ha gått fel. Alltså att det hade blivit konflikter, motsättningar.”

En effekt för anbudsgivarna är att de genom att delta i upphandlingsförfarandet har tvingats tänka på hur de kan förbättra sin beredskap. U3 utvecklar:

”Hur tänker ni när det gäller elförsörjning? Då har de ju kommit på att varje eftermiddag så ska alla eltruckar vara laddade. För att, kommer man då nästa dag och det inte skulle finnas el, då kan man köra de här truckarna ändå och plocka ner det som står högt upp med den laddning

man har och då kan man hantera de här säckarna (700 kg). Ja, det är ju jätteintressant hur man bara genom den frågan får dem att tänka.”

Man kan även spåra negativa effekter av avtalet, för de kommuner som ligger nära Södertälje men inte är med i avtalet, säger U1. Då utbudet av lokal produktion är mindre än efterfrågan uppstår det en konkurrenssituation när flera kommuner vill handla lokalt. U1 utvecklar:

“Kostchefen i T sa att: “Vi får inget kött från P för det ska Södertälje ha på grund av det här nya avtalet”, och så skrattade hon lite. Men som tur var hade de en annan leverantör som kunde leverera. Så det är ingen jättekris just på grund av det här. Men det kan skapa spänningar och konflikter, för det finns inte tillräckligt mycket lokala produkter. Om alla kommuner skulle göra som vi så finns det inte tillräckligt.”

6.3.2 Effekter för köken och matgästerna

Men det finns målkonflikter, förstår jag i intervjun med U1. I de kommunala köken och matsalarna blir effekterna av upphandlingen märkbara på ett konkret sätt. Tanken är att kockarna ska tränas redan nu på att laga mat på de råvaror som ingår i kommunens livsmedelsberedskapsavtal, förklarar U1, det vill säga mat som går att producera lokalt. På så vis är de förberedda den dag en kris sätter in. Likaledes ska matgästerna tränas i att äta ”beredskapsmaten”.

Köken och matgästerna föredrar små potatisar, men i de tunga lerjordarna runt Södertälje är det mest gynnsamt att odla en stor potatissort, beskriver P1. Kålrot, som trivs i sörmländska jordar, finns med i basutbudet till köken. Den är för många en mindre känd grönsak, som köken nu behöver lära sig tillreda och göra aptitlig. Vad gäller baljväxtlagret är ambitionen hos kommunen att omsätta 20 procent varje år i de offentliga måltiderna, säger U1.

När jag deltar i en baljväxtworkshop som Kostenheten anordnar för kommunens kockar i maj 2026, får jag bilden av att saker ställs på sin spets, då svenska baljväxter och mycket rotfrukter på menyn varken kockar eller matgäster är vana vid. Det råder en blandning av skepsis och nyfikenhet bland workshopdeltagarna. ”Linssoppa gjord på röda linser – det vet vi hur man tillagar och att barnen gillar”, säger en kock som jag pratar med, ”men gotlandslins, korallins eller gråärt? Vad gör man med dem?”

Om målet för kommunen är att vänja matgästerna vid “krismat” genom att redan nu servera det som går att producera lokalt, kommer råvarorna och kosthållningen att behöva förändras, säger P3. Det är en pedagogisk och värderingsmässig utmaning man står inför.

“Det är ju därför vi jobbar på nu som tusan med baljväxterna, för att öka acceptansen hos våra matgäster. De synpunkter som har varit är ju: “Men

hur ska ni få i folk alla de här grejerna? Det är ingen som vill äta det där.”, haha.” säger U1.

Man får jobba på flera fronter samtidigt, fortsätter U1. Att underhålla mindsetet hos kockarna så att de ser den större bilden, är en sak man behöver arbeta kontinuerligt med.

Baljväxtleverantören har tagit fram ett material till köken, med information och tillagningsråd får jag veta. Bland annat ger de tips på hur man kan “gömma” baljväxter i olika typer av rätter – för att kringgå motstånd. P3 säger att de kommer att starta upp tillverkning av halvfabrikat som ska vara lätta för köken att hantera, svenska baljväxter och ekologiska grönsaker, sopp- och grytbaser i form av frysta puckar. För Södertäljes behov har de anlitat en lokal firma för tillverkningen.

6.3.3 Spridningseffekter och effekter på längre sikt

Personer som på olika sätt jobbar med livsmedelssystemet har börjat uppmärksamma vad som hänt i Södertälje. P1 berättar:

“Nu börjar ju folk som L säga: “Det bästa som hänt det här året är att ni har fått igenom det (avtalet).” Och då kommer ju hon nämna det för tio andra kommuner när hon är ute och jobbar. Och sen kommer det fångas in, med lite fördröjning. För de flesta är ju överens om att det vore bättre att köpa lokal mat, jämfört med att behöva köpa skräp från Spanien.”

J pratar om att en av bieffekterna kommer att kunna bli att kommunen får ett väldigt livskraftigt småjordbruk. Efterfrågan på lokala livsmedelsprodukter kan öka och många jordbruk kommer att kunna växa. Runt matsystemet finns kringtjänster, där andra företag berörs. J ser det som ett sätt att få i gång det lokala ekonomiska kretsloppet. Även om det inte rör sig om några jätteaffärer, är avtalen tillräckligt omfattande för att fler ska kunna våga dra i gång eller expandera sin produktion. Med garanterade pengar från kommunen och en central roll i beredskapsarbetet läggs en trygg grund, menar J.

”Tänk om många kommuner ingår såna här avtal. Då kan jordbrukare börja odla igen. I dag får många betalt för att inte odla. Det är massor av mark som ligger i träda. Så det här kan bli väldigt positivt – men det kräver att kommunerna sätter i gång.”

P3 tror att Södertäljemodellen skulle kunna ha stora effekter på längre sikt. Hen filosoferar kring att vad de som baljväxtleverantör egentligen säljer är inte omsättningslager, utan idén om autonomi: att bli oberoende av resurser utifrån så att man får cirkulation i det lokala matsystemet. Hen ser framför sig att man skulle kunna nå en tipping point om en massa kommuner bestämde sig för en beredskapsmodell som vilar på autonomi.

”Ja, rätt regisserat så kan det här ställa om produktionen i hela Sverige. Jag tror att det där med autonomi, självförsörjning och insatsoberoende kan vi få många att fatta.”

7. Diskussion

7.1 Lokalekonomi i Södertälje

Södertäljeområdet kan ses som ett typexempel av en lokalekonomi, såsom den beskrivs av Sandström & Syssner (2025) med sina små och medelstora företag, lokala kooperativ, medlemsägda banker och andra initiativ där ekonomiska aktiviteter organiseras för att möta lokalsamhällets behov. Södertäljes matlandskap, som kapitlet ovan redogör för, är rikt på olika företag och verksamheter vars varor och tjänster kommer lokalsamhället till gagn.

Med sitt fokus på att främja lokal produktion och på att skapa ett oberoende från resurser utifrån, är Södertäljemodellen ett uttryck för autonomi och för en cirkulär ansats. Som antites till det dominerande ekonomiska paradigmet blir det en kritik mot globaliseringens och massproduktionens negativa följdverkningar. Sandström & Syssner (2025) lyfter samarbetets, ansvarets, sammanhangets och meningsskapandets betydelse för den lokala ekonomin, liksom det ekologiskt hållbara. Kommunens förarbete med projekten *Potatisspelet* och *Lokal mat för lokala marknader* är ett exempel på samarbete som inbegripit privat och offentlig sektor som varit avgörande för att få till stånd upphandlingen. Likaså ringar Södertäljemodellen in ovan nämnda värden i kommunens ansvarstagande gentemot producenter, genom långa avtal och förskottsbetalning samt det sammanhang och meningsskapande av matsystemet som uppstår för kommunmedborgare som väljer att göra studiebesök på kontrakterade gårdar för att ”titta på maten”.

7.2 Socialt kapital som ger ömsesidig nytta

Ett annat värde är det sociala kapital som finns mellan individer och grupper i det lokala matsystemet i Södertäljeområdet, både som personliga resurser (Bourdieu 1980) och i den sociala organiseringen, i delade normer, nätverk och länkar mellan människor (Putnam 1993).

Den privat-offentliga samverkan i Södertälje har skapat positiva länkar mellan kommunen och de livsmedelsproducerande företagen, där man delar helhetsbild och har ett ömsesidigt förtroende (Forsberg et al. 2002). När P1 beskriver samarbetet mellan grossist och producentkooperativ med att ”det finns tillit till att de som är med i avtalet delar värderingar och vill hitta lösningar tillsammans”, blir det tydligt att det finns positiva länkar även mellan företagen som levererar på avtalet. I båda dessa exempel kan man skönja det ”samarbete för ömsesidig nytta” som Putnam (1993) beskriver.

7.3 Fördelar med privat-offentlig samverkan

När den bakgrundshistoria och de förutsättningar som funnits i Södertälje kommuns matystem blir synliggjorda, är det tydligt att privat-offentlig samverkan har spelat en avgörande roll. Kommunen har haft en kontinuerlig dialog med marknaden och samarbetat med producenterna om att få till den cykliska processen, som är nödvändig för att få de varor man behöver. Genom projekt som *Södertälje närodlad* och *Lokal mat för lokala marknader* har parterna mötts och delat information om sina resurser, behov och utmaningar. Den kunskap det har bidragit med till kommunen har gjort att teamet som formulerat avtalet kunnat förhålla sig till såväl producenternas som de kommunala kökens verklighet.

I beredskapsavtalet har risk delats mellan parterna, i det att kommunen ger förhandsbetalning till producenterna för att upprätthålla en livsmedelsproduktion. Att medborgarna kan få en närmare relation till den kommunala maten genom att leverantörerna tillhandahåller studiebesök och praktikplatser på de kontrakterade gårdarna, gör att fler i kommunen har inblick i det lokala matsystemet. Sammantaget framträder en bild av att kommunikation och samverkan mellan kommun och producenter är helt nödvändig för att få till ömsesidigt förtroende, tillit och bra avtal. Ju mer ett avtal kan basera sig på delad insyn och insikt i varandras omständigheter och förutsättningar, desto bättre för båda parter.

7.4 Generaliserbarhet - är Södertäljes situation unik?

När man tittar på de förutsättningar som möjliggjort avtalet, som funnits i Södertälje, kan de verka ovanligt fördelaktiga jämfört med andra kommuners. Det kan vid en första anblick göra Södertäljemodellen svår att reproducera, vilket kan verka nedslående. Men genom privat-offentliga samverkansprojekt, som *Lokal mat för lokala marknader*, kan aktörer gemensamt kartlägga en plats unika situation. Tillsammans kan man upptäcka vad som finns och vad som saknas och börja skissa på en väg framåt. Som Sandström & Syssner (2025) konstaterar fungerar lokalekonomin (och matsystemet) på olika sätt beroende på plats och sammanhang. Det finns mycket att lära och ta inspiration från i Södertäljemodellen, men varje kommun, lokalsamhälle och lokalt matsystem är förankrade i den fysiska geografin och behöver förstås utifrån platsens resurser, de aktörer som verkar där och externa omständigheter (ibid).

Som litteraturgenomgången visar ger kommunala policydokument för livsmedelsförsörjning en vägkarta som möjliggör att se hela matsystemet (och dess komplexitet) i ett enda dokument (Mansfield & Mendes 2012). Södertälje har haft stöd av både kommunala policydokument för livsmedelsförsörjning, odlingsstrategi, pollineringsstrategi och måltidspolicy samt lagar och regeringsbeslut, som Försvarsbeslut 2025 (Försvarsdepartementet 2024), när de utformat livsmedelsberedskapsavtalet. De hinder för lokal livsmedelsförsörjning

som Adamsson (2026) identifierar har Södertälje genom sitt avtal kommit förbi, då det garanterar långsiktiga kontrakt, leveranssäkerhet, och minskar administration genom sitt system med förutbestämda veckoleveranser till köken. Det är även tydligt att de katalysatorer som Ståhl (2024) beskriver, politiskt stöd, en stark policybas och eldsjälarna inom kommunen, har funnits i Södertälje, vilket har gett medvind åt frågorna.

8. Slutsats och vidare frågor

Södertäljemodellen visar en väg för hur kommuner kan främja ett lokalt och hållbart matsystem, genom det uppdrag kommuner har att stärka den civila beredskapen, inklusive livsmedelsförsörjningen vid kris och krig (Försvarsdepartementet 2024). I Södertälje, med kommundelen Järna som motor, har det förelegat gynnsamma förutsättningar för att ett upphandlingsavtal för livsmedelsberedskap som stärker det lokala matsystemet skulle kunna uppstå. Flera aspekter har gemensamt bidragit till detta: arvet från antroposofin, en delad värdegrund, ett rikt matlandskap, privat-offentlig samverkan, tydliga ambitioner och en orädsla hos politiker och tjänstemän att våga testa nya metoder. Studien visar hur avtalet redan gett effekter för det lokala matsystemet i form av uppskalning av existerande produktion, nyanställningar och möjlighet för nya producenter att ansluta till avtalet. Vittnesmål från intervjuer med två aktörer som är verksamma i hela landet, håller fram att andra kommuner inte kommit lika långt i kunskapsnivå om matsystemets komplexitet, vad som krävs för att stödja det lokala eller överblick över tillgången till lokal produktion. Det kommer därför finnas utmaningar i att överföra modellen till andra kommuner.

Med tanke på att kommuner har stort ansvar för livsmedelsberedskapen och att kunskapsnivå, förutsättningar och hur förberedd man är för uppgiften, är så olika i olika kommuner, kan man ställa sig frågan om kommuner borde få mer stöd och redskap från staten för hur man bygger upp sin livsmedelsberedskap.

En annan fråga som väcks av studien är hur EU-fördraget där principen om den inre marknaden är fastställd, skulle påverkas om många kommuner, även utanför Sverige, skulle göra som Södertälje och ställa geografiska krav i upphandlingen av livsmedelsberedskap.

Referenser

Adamson, C. (2026). *Governing food systems for resilience: a view from practice*. Stockholm, Sweden: KTH Royal Institute of Technology, 2026. <https://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:2035104/FULLTEXT01.pdf>. [2026-06-15]

Alvehus, J. et al (2025). *Metodboken*. Studentlitteratur AB, Lund.

BERAS International (2026). *BERAS International*. <https://www.berasinternational.se/> [2026-06-15]

Biodynamiska produkter (2026). *Biodynamiska produkter*. <https://www.biodynamiskaprodukter.se> [2026-06-15]

Biodynamiska föreningen (2026). *Biodynamisk odling*. <https://biodynamisk.se/biodynamisk-odling/odling-23042186>. [2026-06-15]

Bourdieu, P. (1980). Le capital social. Notes provisoires. *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*. Vol. 3, pp. 2-3.

Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

De Vilda (2026). *De Vilda*. <https://www.devilda.se/> [2026-06-15]

Diet for a Green Planet (2021). *Södertälje Närodlat 2011-2014*. <https://dietforagreenplanet.se/projekten/sodertalje-narodlat-2011-2014/> [2026-06-15]

Dimberg, L. (2026) *Livsmedelssystemet i beredskap - Sårbarheter och möjligheter*. Sveriges Lantbruksuniversitet, Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap. <https://stud.epsilon.slu.se/22075/1/dimberg-l-20260417.pdf> [2026-06-15]

Ekobanken (2026). *Ekobanken*. <https://www.ekobanken.se/> [2026-06-15]

Ekodistrikt Sörmland (2026). *Vad är ett ekodistrikt?* <https://www.ekodistrikt.se/om> [2026-06-15]

Ekologiska lantbrukarna (2026). *Sörmland*. <https://www.ekolantbruk.se/sormland> [2026-06-15]

Ekolådan (2026). *Ekolådan*. <https://ekoladan.se/> [2026-06-15]

Eriksson, C. (2018) *Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv - Sårbarheter och lösningar för ökad resiliens*. MSB1223 – maj 2018. MSB, 2018. <https://www.foi.se/download/18.121a7f4a1700eebd94138/1581342544602/Eriksson%202018%20Livsmedelsproduktion%20ur%20ett%20beredskapsperspektiv.pdf> [2026-06-15]

FAO (2018). *Sustainable food systems – Concept and framework*. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/b620989c-407b-4caf-a152-f790f55fec71/content> [2026-06-15]

FAO (2026). *Strait of Hormuz conflict threatens global food prices as FAO warns time is running out*. FAO News and media. <https://www.fao.org/newsroom/detail/strait-of-hormuz-conflict-threatens-global-food-prices-as-fao-warns-time-is-running-out/en> [2026-06-15]

Forsberg et al. (2002). *Socialt kapital i lokalt utvecklingsarbete*. Arbetslivsinstitutet, institutet för tillväxtpolitiska studier. Stockholm. http://nile.lub.lu.se/arbarch/aio/2002/aio2002_08.pdf [2026-06-15]

Försvarsdepartementet (2024). *Totalförsvaret 2025-2030*. (Regeringens proposition 2024/25:34). Regeringskansliet.

Gårdsbudet (2026). Järna mejeri. <https://www.gardsbudet.se/collections/jarna-mejeri> [2026-06-15]

Hansson, S. (2019). Ekologisk eller biodynamisk odling? *Folkvett*. 2019:4 . Vetenskap och folkbildning. https://www.vof.se/wp-content/uploads/2020/02/Ekoodling_1904.pdf [2026-06-15]

Hela Sverige ska leva, Göteborgsregionen (2024). *Webbinarium – Lokal livsmedelsstrategi för ett robust matsystem i Södertälje Kommun*. <https://www.helasverige.se/goteborgsregionen/nyheter/webbinarium-lokal-livsmedelsstrategi-for-ett-robust-matsystem-i-sodertalje-kommun/> [2026-06-15]

Holmes, A.G.D. (2020). *Researcher Positionality - A Consideration of Its Influence and Place in Qualitative Research - A New Researcher Guide*. Shanlax International Journal of Education, 8(4), 1-10. DOI: <https://doi.org/10.34293/education.v8i4.3232> [2026-06-15]

- Josephson, M. (2026). *Livsmedelsberedskap*. Webinarium. Upphandlingsakademin.
<https://www.upphandlingsakademin.online/livsmedelsberedskap/?playlist=031f253&video=d0c573f> [2026-06-15]
- Jonsson, T. (2020). *Socialt kapital och dess betydelse för förmågan att utvecklas – En studie om socialt kapital i form av samarbete mellan livsmedelsproducerande företag i Fjärdhundraland*. Studentarbete, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. https://stud.epsilon.slu.se/15798/1/jonsson_t_200706.pdf [2026-06-15]
- Järna bageri (2026). *Järna bageri*. <https://www.jarnabageri.se/> [2026-06-15]
- Järna Naturbruksgymnasium (2026). *Järna Naturbruksgymnasium*. <https://www.jarnanaturbruksgymnasium.se/> [2026-06-15]
- KTH Kungliga Tekniska Högskolan (2026). *KTH and Södertälje Municipality: Implementation of Food Supply Strategy*.
<https://www.kth.se/en/kthfood/nyheter-evenemang/nyheter/kth-and-sodertalje-municipality-implementation-of-food-supply-strategy-1.1328937> [2026-06-15]
- Kulturhuset Ytterjärna (2026). *KulturMat*. <https://kulturhuset.nu/kafe-och-restaurang/> [2026-06-15]
- Kulturkarusellen (2026). *Järna julmarknad*. <https://www.kulturkarusellen.com/jarnajulmarknad> [2026-06-15]
- Landsbygds- och infrastrukturdepartementet (2026). *Livsmedelsstrategin 2.0*.
https://www.regeringen.se/contentassets/dc5bf50d0654475dabfcb1b255b03dfe/ko_rtvversion-av-livsmedelsstrategin-2.0.pdf [2026-06-15]
- Leader Sörmlandskusten (2026). *Utveckla din plats i Sörmland*.
<https://leadersormlandskusten.se/> [2026-06-15]
- Livsmedelsakademin (2026). *Hållbart och cirkulärt matsystem*.
<https://livsmedelsakademin.se/om-oss/fokusomraden/hallbart-och-cirkulart-matsystem/> [2026-06-15]
- Långbro gård (2026). *Långbro gård*. <https://langbrogard.se/> [2026-06-15]
- Mansfield, B. & Mendes, W. (2012). *Municipal Food Strategies and Integrated Approaches to Urban Agriculture: Exploring Three Cases from the Global North*.

International Planning Studies 18(2013): pg. 37-69.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13563475.2013.750942?scroll=top&needAccess=true> [2026-06-15]

MatLust Utvecklingsnod (2026a). *Om MatLust Utvecklingsnod*.
<https://matlust.eu/om/> [2026-06-15]

MatLust Utvecklingsnod (2026b). *Hållbarhetsgrund – Diet for a Green Planet*.
<https://matlust.eu/om/hallbarhetsgrund/> [2026-06-15]

Mistra Food Futures (2024). *Förbättrad livsmedelsberedskap genom resiliens*.
<https://mistrafoodfutures.se/app/uploads/2024/09/MistraFF-Policybrief-Hallbar-livsmedelsberedskap.pdf> [2026-06-15]

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2023). *Överenskommelse om kommunernas arbete med krisberedskap och civilt försvar 2024–2026*. MSB.
overenskommelse-kommuner-2024-2026.pdf [2026-06-15]

Nibble handelsträdgård (2026). *Verksamheterna på Nibble trädgård*.
<https://www.nibblehandelstradgard.se/nibble-tradgard> [2026-06-15]

Nitrocapt (2026). *NitroCapt launches Sweden's first domestic production of mineral nitrogen fertilizer in almost two decades*. <https://nitrocapt.com/nitrocapt-launches-swedens-first-domestic-production-of-mineral-nitrogen-fertilizer-in-almost-two-decades/> [2026-06-15]

Putnam, R. D. (1993). The prosperous community. Social capital and public life. *The American Prospect*, No. 13 (1993).

Rheum (2026). *Rheum*. <https://www.rheum.se/> [2026-06-15]

Sandström, E. & Syssner, J. (red.) (2025). *Sätt ekonomin på plats*. Dokument Press.

Saltå kvarn (2026a). *Saltå kvarn*. <https://www.saltakvarn.se/> [2026-06-15]

Saltå kvarn (2026b). *Butik*. <https://www.saltakvarn.se/butik/> [2026-06-15]

SFS 2006:544. *Lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*.

Simonsen, S. et al. (2026). *Resiliens i praktiken*. Stockholm Resilience Center.
https://www.stockholmresilience.org/download/18.38d03ead14faea877c1deca/1459560220683/Resiliens%20i%20praktiken_hi.pdf [2026-06-15]

Skillebyholm (2026a). *Skillebyholms gårdsbutik*.
<https://www.skillebyholm.com/g%C3%A5rdsbutik-38534704> [2026-06-15]

Skillebyholm (2026b). *Våra utbildningar*.
<https://www.skillebyholm.com/utbildning-38460899> [2026-06-15]

SLU (2025a). *Vad menar vi med hållbara livsmedelssystem?*
<https://www.slu.se/om-slu/organisation/framtidsplattformar/slu-future-food/temasidor/food-systems/hallbara-livsmedelssystem/> [2026-06-15]

SLU (2025b). *Ny metaanalys om vad ekologiskt jordbruk åstadkommer för miljö och samhälle*. <https://www.slu.se/nyheter/2025/04/ny-metaanalys-om-vad-ekologiskt-jordbruk-astadkommer-for-miljo-och-samhalle/> [2026-06-15]

SOU 2024:8. Utredningen om en ny livsmedelsberedskap. *Livsmedelsberedskap för en ny tid*.

SOU 2024:65. Utredningen om kommuners och regioners beredskap. *Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig*.

Stuart, J. et al. (2021). The role of public-private partnerships in improving global food security. *Global Food Security*, Vol 31, December 2021.
<https://doi.org/10.1016/j.gfs.2021.100588> [2026-06-15]

Ståhl, I. (2024). *“Politics you can Eat” - Insights from the Implementation of Södertälje Municipality’s Food Supply Strategy*. KTH, 2024. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1877280/FULLTEXT01.pdf> [2026-06-15]

Svenska Akademiens ordböcker (2026). <https://svenska.se/> [2026-06-15]

Svenskt växtskydd (2026). <https://svensktvaxtskydd.se/#/> [2026-06-15]

Södertälje kommun (2018). *Odlingsstrategi*.
<https://www.sodertalje.se/globalassets/styrande-dokument/odlingsstrategi-2018-2030.pdf> [2026-06-15]

- Södertälje kommun (2019). *Livsmedels- och kostpolicy*. [livsmedels-och-kostpolicy-skola-och-forskola.pdf](#) [2026-06-15]
- Södertälje kommun (2020). *Pollineringsplan*. <https://www.sodertalje.se/globalassets/styrande-dokument/pollineringsplan-2020-2022.pdf> [2026-06-15]
- Södertälje kommun (2022). *Livsmedelsförsörjningsstrategi*. <https://www.sodertalje.se/globalassets/styrande-dokument/livsmedelsforsorjningstrategi-2022-2030.pdf> [2026-06-15]
- Södertälje kommun (2024). *Miljöbarometern*. <https://sodertalje.miljobarometern.se/natur/odling-och-jordbruk/> [2026-06-15]
- Södertälje kommun (2026a). *Näringsliv i Järna*. <https://www.sodertalje.se/kommun-och-politik/om-kommunen/sodertaljes-kommundelar/jarna/naringsliv-i-jarna/> [2026-06-15]
- Södertälje kommun (2026b). *Kommun och politik*. <https://www.sodertalje.se/kommun-och-politik/> [2026-06-15]
- Sörmlands matkluster (2026). *Matkluster*. <https://matkluster.se/> [2026-06-15]
- Sörbro gård (2023). *Sörbro gård*. <https://sorbrogard.com/> [2026-06-15]
- United Nations (2026a). *Strait of Hormuz: With hunger looming, life-saving fertilizer shipments cannot wait, head of UN task force says*. UN News. <https://news.un.org/en/interview/2026/04/1167351> [2026-06-15]
- United Nations (2026b). *Dire fertiliser shortage a lurking threat due to Hormuz crisis*. UN News. <https://news.un.org/en/story/2026/03/1167182> [2026-06-15]
- Vackstanäsgymnasiet (2026). *Vackstanäsgymnasiet*. <https://vackstanas.se/> [2026-06-15]
- Valmyndigheten (2026). *Valresultat och statistik*. <https://www.val.se/valresultat-och-statistik> [2026-06-15]
- Vinnova (2023). *Prototyp Lokal mat för lokala marknader*. <https://www.vinnova.se/p/prototyp-lokal-mat-for-lokala-marknader/> [2026-06-15]

Vårdinge folkhögskola (2026). *Vårdinge folkhögskola*. <https://vardinge.fhsk.se/> [2026-06-15]

Waldorf (2026). *Vad är Waldorfpedagogik?* <https://www.waldorf.se/vad-ar-waldorfpedagogik/> [2026-06-15]

Ytterjärna (2026). *Om platsen*. <https://www.ytterjarna.se/om-platsen>. [2026-06-15]

Zurek, M. et al. (2022). Food System Resilience: Concepts, Issues, and Challenges. *Annual Review of Environment and Resources* 47: pg. 511-534. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-112320-050744> [2026-06-15]

Åsgatan 2 (2026). *Åsgatan 2*. <https://www.xn--sg2-tla.se/> [2026-06-15]

Bilaga 1: Exempel från avtalsdokumenten: Kravspecifikation torrvaror

Upphandling av livsmedelsberedskap som tjänst från primärproduktion till beredskapslager

Bakgrund och omfattning

Södertälje kommun har som alla kommuner uppdrag **från Regeringen** att höja beredskapen för kris och krig. Livsmedelsberedskap är en del av det. Vårt uppdrag är att skapa en lokal livsmedelsproduktion för att trygga försörjningen av livsmedel till kommunens verksamheter i händelse av kris och krig. En viktig del av totalförsvaret är att skapa en samverkan i **matförsörjningsberedskapen, från producent till brukare inom kommunens ansvarsområden** över längre tid, i en krissituation där tillgång till importerat livsmedel saknas. Detta följer av nuvarande och kommande regelverk,¹ vilka tagits fram utifrån att Sverige står inför det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskrigets slut. Regeringen genomför den största upprustningen av totalförsvaret sedan 1950-talet. Enligt relevanta regelverk, **ska** kommuner ha denna grundläggande verksamhetsförmåga utifrån lokala och regionala förhållanden samt den strategiska betydelse eller utsatthet som en kommun har om Sverige blir utsatt för ett väpnat angrepp.²

Försvarsbeslut 2025 understryker vikten av att bygga upp en inhemsk livsmedelsberedskap för att livsmedelsförsörjningen ska tryggas inför en säkerhetspolitisk kris där logistikflödena med omvärlden, och inom landet, är begränsade och där ordinarie distributörernas lager helt eller delvis sannolikt kommer att stå till statens förfogande. Därmed återstår de lokala mindre producenterna för att kunna lösa följande uppdrag på kommunal nivå:

”En välfungerande och robust livsmedelsförsörjning och en egenberedskap hos befolkningen handlar ytterst om överlevnad och om att upprätthålla försvarsviljan. Det är avgörande för samhällets motståndskraft. Sverige behöver en robust inhemsk livsmedelsproduktion för att kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror och beredskaps- och omsättningslager av sådana varor. Enligt regeringen är beredskapslagring, och främjande av inhemsk framställning, av insatsvaror och till exempel spannmål, viktiga åtgärder för det fortsatta arbetet med att bygga upp en robust livsmedelsförsörjning”.³

Försvarsbeslutet ställer krav på kommunerna, som i sin tur ställer krav på avtalslösningar som inte har använts tidigare. I ett samarbete mellan Södertäljes kostenhet och Matlust utvecklingsnod prövas nu innovativa sätt att upphandla hela kedjan för att skapa **Upphandling av livsmedelsberedskap som tjänst från primärproduktion till beredskapslager.**

Avtalet syftar till att bygga upp beredskapslager för Södertälje kommuns räkning att hålla det uppdaterat och säkert. Därför behöver vi utveckla metoder för att skapa funktionen ”livsmedelsberedskap som tjänst” för att se till att lagren hålls uppdaterade så att de både kan förbrukas när så behövs och fyllas på när så är möjligt. Omsättningen bygger på att det alltid finns ett lagersaldo i beredskap och en överkapacitet som kan omsättas.

Inom ramen för uppdraget, ingår att se till att det finns tillgång till lokala lantbruk och producenter av baslivsmedel med syfte att upprätthålla livsmedelsproduktionen i närområdet. En viktig aspekt är redundansen i kris/krig. De lokala lantbruken och livsmedelsföretagen är avgörande för kommunens matberedskap i kris/krig.⁴ Därför är en central del av uppdraget att se till att maten kommer från lokala och regionala producenter i så stor utsträckning som möjligt, och att det lokala landskapet hålls öppet med odling av en variation av grödor och beten med djur som används i produktionen.

Enligt totalförsvarspropositionen bör kommuner och regioner förbättra sitt arbete med livsmedelsberedskap, bland annat för att kunna ta sitt ansvar för skola, vård och omsorg.⁵ Kommunen måste därför säkra sina åtaganden gentemot skolbarn, äldre, m.m. om ett krisscenario uppstår. Kommunen måste ha en beredskap för det fall att gränserna stängs och transportvägar begränsas, t.ex. genom brist på bränsle, förstörd infrastruktur etc. I en kris/krigssituation, kan man inte heller lita på att importerade matvaror är säkra, i synnerhet inte från länder som Sverige är i konflikt med.

Inom ramen för att skapa en livsmedelsberedskap, från producent till brukare i kommunen så kommer upphandling inom olika kategorier att genomföras. Avsikten är att succesivt utöka försörjningsförmågan och lagerhållningen på alla baslivsmedel för Södertälje kommuns räkning. Denna upphandling är en del av ett stärkt lokalt civilförsvar genom att skapa förmågan att producera, lagerhålla och omsätta livsmedel för att säkerställa kommuninvånarnas fortlevnad vid kris och krig.

Inköp och distribution av förädlade och konsumtionsförpackade varor sker i normalläge genom Södertälje kommuns huvudgrossistavtal, via avtal med en lokal distributionshubb eller på annat sätt, och är alltså skilt från denna upphandling av beredskapslager.

Avrop och leverans till Södertälje kommun utifrån detta avtal sker i en force majeure-liknande situation, när de vanliga leveransavtalen inte längre fungerar fullt ut.

KÄLLHÄNVISNINGAR

1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) och NYA regelverket - Lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap.

2 Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

*3 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/totalforsvar/forsvarsbeslutet-20252030/>
[Om livsmedelsförsörjning och dricksvatten i avsnitt 7.3.8 i Totalförsvaret 2025-2030, Prop. 2024/25:34](#)*

4 Livsmedelsverket skriver i sina rapporter om livsmedelsberedskap att lokal och regional primärproduktion och livsmedelstillverkning är en nyckel för robust försörjning i kris, eftersom transportberoendet annars blir en sårbarhet.

<https://www.livsmedelsverket.se/beredskap/livsmedelsberedskap--vad-ar-det/beredskapssektorn-livsmedelsforsorjning-och-dricksvatten/>

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) framhåller i underlag om totalförsvaret att livsmedelsproduktionen måste fungera även om import och långväga transporter bryts.

Se även Statskontorets rapport: En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner 2023:15.

5 https://www.statskontoret.se/siteassets/rapporter-pdf/2023/2023_15---

[utskriftsversion.pdf?utm_source=chatgpt.com](https://www.statskontoret.se/siteassets/rapporter-pdf/2023/2023_15---utskriftsversion.pdf?utm_source=chatgpt.com)

Prop. 2020/21:30. Totalförsvaret 2021–2025

Mål med upphandlingen

Målen med upphandlingen är att **Bygga upp lokala beredskapslager** med ett urval av spannmål och torra baljväxter som är viktig råvara i baslivsmedel för humankonsumtion och är tillgängliga vid behov.

Förutsättningar

Beredskapslager med spannmål och baljväxter.

Uppdrag:

- Att producera och lagra råvaran lokalt eller regionalt.
- Att tillhandahålla lokala Beredskapslager med råvaror av god kvalitet och högt näringsvärde för humankonsumtion.
- Att ha kapacitet att förädla och packa råvaran.

Leverantören ansvarar för att omsätta lagret.

Leverantörens lagersaldo får dock aldrig understiga mängden av det av Södertälje kommun upphandlade beredskapslagret.

Definitioner

För upphandlingen gäller följande definitioner.

Omsätta lager: Med att omsätta lager, menas att leverantören ska hålla lagret så färskt som möjligt, så att inte innehållet blir otjänligt som föda. Därför ska lagret successivt omsättas i lämplig omfattning, d.v.s. leverantören säljer löpande en del av lagret till marknadspris och fyller på förbrukad mängd efter behov.

Lokalt: inom 5 mil från Södertälje tätort (ingen specifikation av kommuner).

Regionalt: Inom landskapet Sörmland, dvs Sörmlands län och södra Stockholms län, vilket innebär i huvudsak inom 10 mil från Södertälje.

Storregionalt: Östra Mellansverige, dvs följande län:

1. Stockholms län

2. Södermanlands län
3. Östergötlands län
4. Örebro län
5. Västmanlands län
6. Uppsala län
7. Gotlands län

Upphandlingsform

Öppet förfarande med anbudspresentation.

Beredskapslager för baljväxter och spannmål

Svenskodlade jordbruksprodukter köps till ett fysiskt beredskapslager som Leverantören etablerar i Sörmland.

Lagret ska etableras så fort som möjligt, senast inom 6 månader från avtalets tecknande.

Lagerhållna produkter i specificerad mängd, ska ägas av Södertälje kommun.

Planering av lagerbehov sker årsvis.

Lagring av livsmedelsgodkänd råvara sker i storsäck eller liknande, och för icke livsmedelsgodkänd råvara i silo eller liknande för Södertälje kommun att äga och förfoga över i enlighet med avtalets målsättningar.

Anbudslämning

Upphandlingen innebär möjlighet att lämna anbud på ett eller flera av avtalsområden 1-3.

Avtalsområdena kommer utvärderas var för sig och separata avtal tecknas.

Avtalsområde 1 Beredskapslager Baljväxter

1. Rensad och livsmedelsgodkänd råvara av **ärter** med en variation av sorter utifrån regionala odlingsförutsättningar, samt kapacitet att packa till konsument.
2. Rensad och livsmedelsgodkänd råvara av **bönor** med en variation av sorter utifrån regionala odlingsförutsättningar samt kapacitet att packa till konsument.
3. Rensad och livsmedelsgodkänd råvara av **linser** med en variation av sorter utifrån regionala odlingsförutsättningar samt kapacitet att packa till konsument.

Leverantören förbinder sig att ta fullt ansvar för lagerhållningen av det erbjudna beredskapslagret, att tillhandahålla lämplig lagringsmetod, att hålla den lagrade råvaran i gott skick, samt omsätta den. Pris för lagerhållning anges per år.

Avtalsområde 2 Beredskapslager Spannmålsprodukter

1. Oprocessat **vete** (ej livsmedelsgodkänd), med tillhörande kapacitet att kunna förädlas till mjöl och andra normala kvarnprodukter.
2. Oprocessad **råg** (ej livsmedelsgodkänd), med tillhörande kapacitet att kunna förädlas till mjöl och andra normala kvarnprodukter.
3. Oprocessad **havre** (ej livsmedelsgodkänd), med tillhörande kapacitet att kunna förädlas till flingor och andra normala kvarnprodukter.

Leverantören förbinder sig att ta fullt ansvar för lagerhållningen av det erbjudna beredskapslagret, att tillhandahålla lämplig lagringsmetod, att hålla den lagrade råvaran i gott skick, samt omsätta den. Pris för lagerhållning anges per år.

Avtalsområde 3 Beredskapslager Oprocessat korn

1. Oprocessat **korn** (ej livsmedelsgodkänd), med tillhörande kapacitet att kunna förädlas till hydrotermiskt behandlad bulgur.

Leverantören förbinder sig att ta fullt ansvar för lagerhållningen av det erbjudna beredskapslagret, att tillhandahålla lämplig lagringsmetod, att hålla den lagrade råvaran i gott skick, samt omsätta den. Pris för lagerhållning anges per år.

Ange område 1-3 som ni vill lämna anbud på

KRAV PÅ LEVERANTÖREN

Förädlingskapacitet

Leverantören ska etablera ett beredskapslager för torra baljväxter och spannmål. Med detta menas en funktion att säkerställa en process med odling/produktion, lagring och användning.

Leveranssäkerhet

Leverantören ska säkerställa leverans enligt kommunens behov. Beskriv hur ni kan säkerställa att leverans kan ske enligt villkoren i förfrågningsunderlaget och bifogade avtalsvillkor.

Skriv svar nedan

OBLIGATORISKA KRAV

Leverantören ska erbjuda sig att vara med i ett kommande beredskapsråd. Beskriv era möjligheter att kunna delta i sådana aktiviteter och vilka kunskaper ni kan bidra med.

Skriv svar nedan

Leverantören ska ha eller inom ramen för uppdraget bygga upp en kapacitet för lokal/regional förädling och packning för leverans av matberedskap. Beskriv hur ni avser att tillmötesgå dessa behov.

Skriv svar nedan

På begäran av Kommunen ska primärproduktion kunna spåras och verifieras via t.ex. fakturor eller avtal från underleverantör.

Produkten ska ha ekologisk certifiering som t.ex. EU ekologiskt eller likvärdigt.

Avtalsområde 1 Baljväxter

Krav: Minst en (1) produkt per kategori.

Avtalsområde 2 Spannmål

Krav: Minst en (1) produkt per kategori.

Avtalsområde 3 Korn

Bilaga 2: Definition av lokalt, regionalt samt storregionalt

Definition av lokala, regionala och storregionala områden i förhållande till Södertälje.

Lokalt: inom 5 mil från Södertälje tätort inom landskapet Sörmland, dvs ej norr om Stockholm/Mälaren (ingen specifikation av kommuner).

Regionalt: Inom landskapet Sörmland, dvs Sörmlands län och södra Stockholms län, vilket innebär i huvudsak inom 10 mil från Södertälje.

Storregionalt: Östra Mellansverige inkl Gotland, dvs följande län, inom 25-milsgränsen

1. Stockholms län
2. Södermanlands län
3. Östergötlands län
4. Örebro län
5. Västmanlands län
6. Uppsala län
7. Gotlands län

Publicering och arkivering

☒ JA, jag, Sofi Håkansson, har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.